

Roll No.

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 9

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड वार्षिक परीक्षा 2022-23

विषय कोड : 1014

वास्तुविज्ञानम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

1. समुचितं उत्तरं चित्वा लिखत -

1×6=6

(क) मंगलाचरणे मोक्षस्वरूपा का ?

(i) पार्वती

(ii) विश्वकर्मा

(iii) कार्तिकेयः

(iv) मूषकः

(ख) विश्वकर्माप्रकाशस्य कर्ता कः ?

(i) मयः

(ii) वशिष्ठः

(iii) भृगु

(iv) विश्वकर्मा

(ग) स्थापत्यः कस्मिन् वेदोपलभ्यन्ते ?

(i) ऋग्वेदे

(ii) यजुर्वेदे

(iii) अथर्ववेदे

(iv) सामवेदे

(घ) ईशानकोणे किं भवति ?

(i) देवपूजनम्

(ii) पाकशाला

(iii) वाहनस्थानम्

(iv) स्नानगृह

(ङ) 'चतुरस्त्रभूमिः सर्वदा किं प्रयच्छति ?

(i) धनम्

(ii) वाहनं

(iii) हानिः

(iv) शोकं

(च) देवालये देवताः कुत्र विराजन्ते ?

(i) अलिन्दे

(ii) बहिः

(iii) गर्भगृहे

(iv) प्रांगणे

2. रिक्तस्थानं पूरयत -

1×6=6

(पशुक्षयं, अधोमुखं, रेवती, अशुभफलं, शैल्यं, कूर्मपृष्ठः)

(क) मृदुसंज्ञकनक्षत्रं अस्ति।

(ख) दण्डाकारक्षेत्रे निवासेन वासकतुः भवति।

(ग) अश्ववत्थादि वृक्षाः फलं प्रयच्छन्ति।

(घ) क्षेत्रे वास्तुपुरुष स्थितिः अस्ति।

(ङ) भूमेरधोभागे अमङ्गल्यानि वस्तू कथ्यन्ते।

(च) या भूमिः मध्यभागे अत्युच्चा पूर्वादिचतुर्दिक्षु निम्नास्यात् सा भूमिः भवति।

3. सत्यम्/असत्यम् द्वारा उत्तरत -

1×7=7

(क) अग्निकोणे कूपखननं शुभं करोति।

(सत्यम्/असत्यम्)

(ख) दुर्गः दशप्रकारकाः भवन्ति।

(सत्यम्/असत्यम्)

(ग) धनुषाकारभूमिं शुभं करोति।

(सत्यम्/असत्यम्)

(घ) भौमवासरे वास्तुकृत्यं न करणीयम्।

(सत्यम्/असत्यम्)

(ङ) दक्षिणभागे यदि द्वारं अस्ति तर्हि कल्याणं करोति।

(सत्यम्/असत्यम्)

(च) सिंहस्य अधिपतिः सूर्यः भवति।

(सत्यम्/असत्यम्)

(छ) गृहप्रवेशे शुभग्रहस्य विचारः करणीयः।

(सत्यम्/असत्यम्)

4. युग्ममेलनं कुरुत -

1×6=6

(क) इन्दुः	(1) धनिष्ठा
(ख) हर्म्यम्	(2) अर्गला
(ग) यमः	(3) 3, 8, 13
(घ) वसुः	(4) मृत्युदेव
(ङ) तोडकः	(5) चन्द्रमा
(च) जयातिथिः	(6) प्रसादम्

5. एकपदेन उत्तरत :

1×7=7

- (क) रक्त गन्धसमाभूमिः का वर्तते ?
- (ख) कति वर्गाः सन्ति ?
- (ग) गृहारम्भे चरलग्नस्य किं फलम् ?
- (घ) कति अंगुलात्मकं एकहस्तमानं भवति ?
- (ङ) कस्मिन् काले गृहप्रवेशः न करणीयम् ?
- (च) कस्यां दिशि भोजनगृहस्य निर्माणं क्रियते ?
- (छ) जलाशयनिर्माणे कस्य ग्रहस्य प्रधानता भवेत् ?

6. अतिलघूत्तरीय प्रश्नाः -

2×10=20

- (i) आयताकारः भूखण्डः कति प्रकारो वर्तते ?
- (ii) का भूमिः आयुषः धनस्य च वर्धयति ?

- (iii) यस्याः भूमेः पूर्वदिशि वटवृक्षः भवेत् तस्य किं फलं भवेत् ?
- (iv) कति प्रकाराः भद्रप्रददुर्गाः ?
- (v) चरराशि कः ?
- (vi) शशिजः कः ?
- (vii) कस्मिन् लग्ने शिलान्यासः शुभप्रदः ?
- (viii) देवस्थले देवतागृहस्य नाम किम् ?
- (ix) गृहारम्भे शुभग्रहाः के ?
- (x) खाते कानि-कानि वस्तूनि निक्षिपेत् ?
- (xi) कयोः वासरयोः वास्तुकृत्यं शुभकरम् ?
- (xii) विप्राणां निवासाय का भूमिः हितप्रदाः ?
- (xiii) त्रिकोणाकार गृहस्थानं शुभकरी भविष्यति न वा ?
- (xiv) पश्चिमाभिमुखगृहद्वारं किं फलं ददाति ?
- (xv) शैल्यः नाम किम् ?

7. लघूत्तरीय प्रश्नाः —

3×6=18

- (i) शल्ययुक्तगृहे निवासेन का हानिः भवेत् ?
- (ii) प्रतीच्याभवनते गृहे किं फलम् ?
- (iii) मंगलाचरणं व्याख्यायत।

(iv) जीर्णगृहनिर्माणे मासशुद्धिः विवेचयत।

(v) वृक्षच्छेदन शुभमासाः के ?

(vi) काष्ठपरीक्षा कथं करिष्यते ?

(vii) शल्योद्धारचक्रं निरूपयत।

(viii) शान्तिकर्मणि वस्तुपूजस्य महत्वं लिखत।

(ix) गृहारम्भे शुभाशुभतिथिः निरूपयत।

(x) पृथ्वी पूजनमंत्रम् किम् ?

8. दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः

4×5=20

(i) नागपृष्ठभूमेः किं लक्षणम् ?

(ii) कुश-काशयुक्त भूमिं फलं किम् ?

(iii) गृहारम्भे वृषवास्तुं चक्रं प्रतिपादयत।

(iv) गृहनिर्माणे वर्जित योगाः के-के भवन्ति ?

(v) शुभाशुभशकुनानि ग्रन्थरीत्या वर्णयत।

(vi) वास्तुपूजने शान्तिमान्त्राः लिखत।

(vii) सप्तशलाकाचक्रं वर्णयत।

(viii) गृहारम्भे शल्यज्ञानस्य किं प्रयोजनम् ?

9. विश्लेषणात्मकाः प्रश्नाः —

5×2=10

(i) दिक्पालरादिपूजनं वास्तुपूजनं च विश्लेषयत।

(ii) वास्तुशास्त्रस्य महत्वं निरूपयत।

(iii) समगृहनिर्माणे भूमेः प्लवत्वं विवेचयत।